

ARCHIWUM PAŃSTWOWE
W GDAŃSKU

Kardynał Stefan Wyszyński na Pomorzu Gdańskim

W trakcie swojej posługi duszpasterskiej kard. Stefan Wyszyński kilkakrotnie odwiedzał Pomorze Gdańskie. W aktach Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Gdańsku, przechowywanych w Archiwum Państwowym w Gdańsku, zachowały się archiwalia odnoszące się do kilku z tych wizyt - z perspektywy komunistycznych władz. Część z nich prezentujemy na poniższej wystawie. Wirtualną ekspozycję uzupełniają zdjęcia autorstwa artysty grafika Janusz Uklejewskiego z uroczystości milenijnych w Gdańsku w 1966 r. Pozwalają one zobaczyć wizytę prymasa Wyszyńskiego w zupełnie innym świetle. Dopełnieniem tej wystawy jest wcześniejsza ekspozycja pt. Konfrontacje milenijne dostępna na naszej stronie internetowej: https://www.gdansk.ap.gov.pl/pl/top/galeria_40.htm

Pierwsza wizyta kard. Stefana Wyszyńskiego na Pomorzu Gdańskim miała miejsce od 8 do 10 czerwca 1952 r. Związana była z wyświęceniem czterech diakonów oraz udzieleniem sakramentu bierzmowania w kilku parafiach pozbawionej biskupa diecezji (biskup gdański Karol Maria Splett przebywał w więzieniu). Wojewódzki Urząd Bezpieczeństwa Publicznego w Gdańsku informował centralę, iż w związku przyjazdem prymasa, „została nastawiona agentura wywodząca się z kleru i osób świeckich związanych z klerem i organizacjami kościelnymi oraz zmobilizowany został cały aparat wyznaniowy”. Sam przebieg wizyty znalazł zaś swoje odzwierciedlenie - jak już wspomniano - w aktach KW PZPR. Prezentowana na wystawie partyjna informacja mówi jedynie o suchych faktach dotyczących miejsc pobytu prymasa i wykonywanych czynności duszpasterskich. Brak w niej relacji o wiernych biorących udział w uroczystościach. Sprawozdawca ograniczył się do stwierdzeń, iż wśród uczestników przeważały kobiety, dzieci lub chłopcy z pobliskich wsi. Tendencyjny przekaz pobytu prymasa na Wybrzeżu był bowiem odzwierciedleniem działań przeciwko Kościołowi, które były konsekwentnie realizowane mimo porozumienia z 14 kwietnia 1950 r.

Jednak do szczególnego napięcia w stosunkach Kościół-państwo doszło w 1953 r. 9 lutego 1953 r. Rada Państwa uchwaliła dekret narzucający kontrolę państwową wszystkich decyzji personalnych w Kościele. Dekret wprowadzał także obowiązek składania ślubowania na „wierność PRL” przez duchownych obejmujących stanowiska kościelne. W atmosferze zaostrzającego się konfliktu pomiędzy władzami komunistycznymi a Kościołem doszło do kolejnej wizyty Wyszyńskiego na Wybrzeżu. Informację o jej przebiegu - w dniach od 18 do 20 kwietnia 1953 r. - odnaleziono w aktach Wydziału Administracyjnego KW PZPR. Wynika z niej, iż odwiedził on wówczas trzy gdyńskie parafie, a 20 kwietnia udał się do Wejherowa. Kilka miesięcy później, tj. 25 września 1953 roku, prymas Polski kardynał Stefan Wyszyński został bezprawnie pozbawiony wolności.

Fala niepokojów społecznych, protest przeciw arogancji władzy oraz walki frakcyjne w samej PZPR doprowadziły w październiku 1956 r. do zmiany w kierownictwie rządzącej partii. Jednym z pierwszych posunięć nowej władzy było uwolnienie prymasa Wyszyńskiego (28 X tr.). Następnie 8 grudnia 1956 r. podpisano z Episkopatem tak zwane małe porozumienie, w którym między innymi zapowiedziano powrót księży, zakonnic i biskupów tytularnych mianowanych dla Ziemi Odzyskanych. Rządcą diecezji gdańskiej, jako coadiutor sedi datus, ze względu na żyjącego gdańskiego ordynariusza Karola Marię Spletta został bp Edmund Nowicki. Jednak dla komunistów - przybierających pozę obrońców demokratycznych przemian - religia dalej pozostała: „produktem

ucisku społecznego i duchowego mas pracujących”. W związku z tym, zachowując pełne obłudy pozory wolności religijnej, już w połowie 1958 r. rozpoczęto ponowne ograniczanie odzyskanych przez Kościół swobód i przystąpiono do planowo prowadzonej laicyzacji i ateizacji społeczeństwa. Za pogorszenie stosunków państwo-Kościół obarczono Episkopat i prymasa Wyszyńskiego. Tymczasem to właśnie on w odczuciu większości społeczeństwa stopniowo wyrastał na duchowego przywódcę narodu. W czerwcu 1957 r. zainicjował wielką ideę rechrystianizacji narodu zawartą w dwóch programach. Jednym z nich była wędrówka po wszystkich diecezjach i parafiach kopii Cudownego Obrazu Matki Bożej Częstochowskiej. Drugim zaś Wielka Nowenna Tysiąclecia przygotowująca naród do uroczystości milenijnych. Przekazanie przez diecezję warmińską diecezji gdańskiej obrazu Matki Bożej Częstochowskiej było powodem kolejnej wizyty prymasa na Wybrzeżu. Miała ona miejsce 18 sierpnia 1960 r. w Malborku. Notatkę z jej przebiegu - z adnotacją jako ściśle tajna - także zamieściliśmy na wystawie.

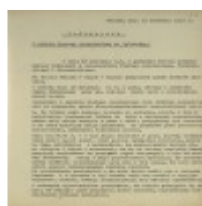
Równoległe do peregrynacji obrazu Kościół konsekwentnie realizował program zawarty w Wielkiej Nowennie, przygotowujący naród do uroczystości Tysiąclecia Chrześcijaństwa w Polsce. Tymczasem 25 maja 1966 r. rozpoczęło się ponowne nawiedzenie diecezji gdańskiej przez wędrujący obraz Matki Bożej Jasnogórskiej, który 28 maja przybył do katedry w Gdańsku Oliwie. Przejazd obrazu i jego powitanie zbiegło się z przybyciem na obchody Milenium do Gdańska Prymasa Tysiąclecia. Zachowało się wiele dokumentów z przebiegu tej wizyty. Poniżej prezentujemy informację sporządzoną przez sekretarza KW PZPR w Gdańsku do KC PZPR w Warszawie w sprawie pobytu kard. Stefana Wyszyńskiego w Gdańsku w dniach 28-29 maja 1966 r.

Jak wynika z literatury przedmioty w późniejszych latach prymas Stefan Wyszyński jeszcze kilkakrotnie odwiedził Pomorze Gdańskie umacniając i jednocząc Kościół w wierze. W zachowanych aktach KW PZPR odnaleziono jedynie informację o jego pobycie w pierwszej połowie czerwca 1972 r. w związku z konsekracją bp. Kazimierza Kluza.

Opracowanie: dr Lidia Potykanowicz-Suda (na podstawie publikacji autorki Państwo a Kościół katolicki w województwie gdańskim w latach 1945-1970, Warszawa 2011, s. 286-295).

Skany: Monika Szczepańska

Przygotowanie techniczne: Łukasz Franiek

[Powrót do listy galerii](#)